

Το Άτομο και η Πολιτεία

Η ενότητα αυτή χωρίζεται σε **2 υποενότητες**, οι οποίες παρατίθενται στη συνέχεια:

Ενότητα α': Κράτος και πολίτευμα

- Κεφάλαιο 1ο: Το Κράτος
- Κεφάλαιο 2ο: Το πολίτευμα και οι μορφές του
- Κεφάλαιο 3ο: Το Δημοκρατικό Πολίτευμα
- Κεφάλαιο 4ο: Οι λειτουργίες της κρατικής εξουσίας
- Κεφάλαιο 5ο: Το Ελληνικό Σύνταγμα

Ενότητα β': Κράτος και πολίτης

- Κεφάλαιο 1ο: Δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη
- Κεφάλαιο 2ο: Πνευματικά δικαιώματα
- Κεφάλαιο 3ο: Πολιτική άμυνα και πολιτική προστασία
- Κεφάλαιο 4ο: Η ενημέρωση του πολίτη

Κεφάλαιο 1ο: Το Κράτος

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να προσεγγίσουν την έννοια του **κράτους** ως γεωγραφικής αλλά και κοινωνικοπολιτικής οντότητας
- Να αναγνωρίσουν και να διακρίνουν τα στοιχεία από τα οποία αποτελείται το κράτος, **το έδαφος, ο λαός και η εξουσία.**
- Να αναγνωρίσουν σε ένα πρώτο επίπεδο τις μορφές ή λειτουργίες της κρατικής εξουσίας, την **εκτελεστική, τη νομοθετική και τη δικαστική.**

Διεξαγωγή του μαθήματος

Οι μαθητές μελετώντας το χάρτη αποκτούν μια εικόνα της **γεωγραφικής έννοιας του κράτους**, καθώς διακρίνουν το ελληνικό κράτος από τα γειτονικά με τη βοήθεια **των συνόρων** που αποτυπώνονται στο χάρτη. Επίσης αναλύεται ο όρος «**εξουσία**» και παρουσιάζονται οι μορφές της. Στη συνέχεια επισημειώνονται τα **βασικά στοιχεία του κράτους** και ακολουθεί σχετική συζήτηση.

Οι μαθητές μπορούν να επισκεφθούν την ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών (www.ypes.gr) και να αντλήσουν υλικό για τον τρόπο, με τον οποίο είναι οργανωμένο ένα κράτος και να το συνδυάσουν με τις γνώσεις που ήδη έχουν αποκτήσει για την **Τοπική Αυτοδιοίκηση**. Επίσης, μπορούν να πραγματοποιηθούν αντίστοιχες δραστηριότητες από το **εκπαιδευτικό λογισμικό** που συνοδεύει το σχολικό εγχειρίδιο.

Δραστηριότητα

Με τη βοήθεια του βιβλίου της Ιστορίας της ΣΤ΄ τάξης οι μαθητές διαπιστώνουν την επέκταση των συνόρων του ελληνικού κράτους από τη σύστασή του έως σήμερα.

Επιπλέον Δραστηριότητα

Πρόκειται για μια **εμπειρωτική – αξιολογική δραστηριότητα**, στην οποία τα παιδιά συμπληρώνουν τα κενά στις προτάσεις που παρατίθενται στο βιβλίο του μαθητή με βάση αυτά που διδάχθηκαν στη συγκεκριμένη ενότητα. Απαντήσεις: Λαός, έδαφος, εξουσία, κράτος, νομοθετικής.

Αξιολόγηση

Με την πραγματοποίηση της δραστηριότητας και τη σχετική συζήτηση, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ελέγξει το βαθμό στον οποίο κατακτήθηκαν οι στόχοι του μαθήματος.

Κεφάλαιο 2ο: Το πολίτευμα και οι μορφές του

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να προσεγγίσουν την έννοια του **πολιτεύματος** και να τη συνδέσουν με τη λειτουργία του κράτους.
- Να διακρίνουν τις τρεις βασικές **μορφές πολιτευμάτων** (μοναρχία, ολιγαρχία, δημοκρατία).
- Να μελετήσουν τη **δομή των πολιτευμάτων** και τον αντίστοιχο τρόπο διακυβέρνησης.
- Να αξιοποιήσουν τη διαθεματική έννοια **σύστημα**, αναγνωρίζοντας το πολίτευμα ως **πολιτικό σύστημα** που περιλαμβάνει την οργάνωση και τη δομή ενός κράτους.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με την ανάγνωση των αποσπασμάτων που αφορούν **βασικά είδη πολιτεύματος**, πραγματοποιείται η έγερση του ενδιαφέροντος των μαθητών για θέματα όπως **το κράτος και το πολίτευμα**. Μελετώντας το κείμενο που ακολουθεί, οι μαθητές λαμβάνουν κάποιες πληροφορίες σχετικά με την **έννοια και τα είδη του πολιτεύματος**.

Αυτό που κυρίως χρειάζεται να γνωρίζουν είναι ότι η λειτουργία του κράτους στηρίζεται στους **νόμους**. Ο τρόπος με τον οποίο κυβερνάται και διοικείται ένα κράτος λέγεται **πολίτευμα**. Το πολίτευμα έχει τα χαρακτηριστικά ενός **συστήματος**, δηλαδή την **οργάνωση και τη δομή**. Γι' αυτό λέγεται αλλιώς και **πολιτικό σύστημα**. Εδώ εντοπίζονται τα βασικά χαρακτηριστικά του συστήματος μέσα στο πολίτευμα και γίνεται η σύνδεση με τη διαθεματική έννοια σύστημα. Με τη συζήτηση οι μαθητές θα διακρίνουν **τη σχέση μεταξύ κράτους και πολιτεύματος** και θα αναγνωρίσουν ότι η σχέση αυτή είναι **αμφίδρομη**. Δεν μπορεί να υπάρχει κράτος χωρίς πολίτευμα, ούτε και πολίτευμα χωρίς κράτος.

Οι μαθητές γνωρίζουν τα **τρία (3) βασικά είδη** πολιτεύματος, τη **μοναρχία**, την **ολιγαρχία** και τη **δημοκρατία** και τη διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά τους. Επισημαίνεται ότι σήμερα η πιο συνηθισμένη μορφή ολιγαρχικού πολιτεύματος είναι η **δικτατορία**. Στην περίπτωση αυτή, την εξουσία καταλαμβάνει με τη βία μια ομάδα ανθρώπων, συνήθως στρατιωτικών.

Ακολουθεί συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με τις μορφές πολιτεύματος και σύγκριση μεταξύ τους.

Δραστηριότητες

1. Στην **πρώτη** δραστηριότητα θα πρέπει οι μαθητές να τοποθετήσουν το κάθε είδος πολιτεύματος δίπλα στη φράση που ταιριάζει. Η συμπλήρωση γίνεται ως εξής: **Ολιγαρχία (αριστοκρατία), Δημοκρατία, Μοναρχία**.
2. Στη **δεύτερη** δραστηριότητα οι μαθητές χρησιμοποιώντας τα **βιβλία της Ιστορίας των τάξεων του Δημοτικού** για τα πολιτεύματα, συγκεντρώνουν περισσότερα στοιχεία για τα χαρακτηριστικά των πολιτευμάτων και την ιστορική τους εξέλιξη. Με τη μελέτη αυτή θα επισημάνουν τις **διαφορές μεταξύ των μορφών πολιτεύματος**, με έμφαση στα **δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του πολίτη**.

Αξιολόγηση

Η **διασύνδεση με την Ιστορία** παρέχει τη δυνατότητα ανατροφοδότησης των γνώσεων και εξοικειώνει τους μαθητές με την αναζήτηση επιπλέον υλικού. Με διερευνητικές ερωτήσεις και διάλογο ο εκπαιδευτικός αξιολογεί αν επιτεύχθηκε η κατανόηση βασικών εννοιών, όπως αυτή του πολιτεύματος, και αν έγινε αντιληπτή η διαφορά μεταξύ των βασικών μορφών πολιτευμάτων (της μοναρχίας, της ολιγαρχίας και της δημοκρατίας).

Κεφάλαιο 3ο: Το Δημοκρατικό Πολίτευμα

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν το **Δημοκρατικό Πολίτευμα** και τα πλεονεκτήματά του σε σχέση με τα άλλα πολιτεύματα.
- Να γνωρίσουν τις δύο βασικές **μορφές** της δημοκρατίας, άμεση και έμμεση, και να εντοπίσουν τις διαφορές μεταξύ τους.
- Να εστιάσουν στα **χαρακτηριστικά της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας**, του πολιτεύματος της χώρας μας.
- Να έρθουν σε επαφή με τους βασικούς **δημοκρατικούς θεσμούς** της χώρας μας, τα πολιτικά πρόσωπα και τις πολιτικές διαδικασίες.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με το **σκίτσο και το εισαγωγικό κείμενο** που ακολουθεί, δίνεται η αφορμή να συζητήσουν οι μαθητές για τα χαρακτηριστικά της **άμεσης** δημοκρατίας στην αρχαία Αθήνα, σε αντιδιαστολή με τη σύγχρονη **έμμεση** δημοκρατία.

Σ' αυτό το σημείο, κατά την **κρίση του εκπαιδευτικού**, μπορεί να δοθεί στα παιδιά για συζήτηση το ακόλουθο απόσπασμα:

«Στις αρχές του 8ου π.Χ. αιώνα εμφανίζεται η πόλις, η πολιτεία – κράτος, συγκροτημένη [...] Εκείνο το οποίο διακρίνει την πόλη – κράτος την ελληνική, από άλλους τύπους κρατών είναι ότι οι πολίτες, όταν συναθροίζονται, όταν σχηματίζουν την Εκκλησία, έχουν το δικαίωμα να συζητήσουν τις κρατικές υποθέσεις».

(Claude Mosse: «Η ιστορία των πολιτικών θεωριών στην αρχαία Ελλάδα»)

Έτσι οι μαθητές θυμούνται ότι τον 5ο αι. π.Χ. στην Αθήνα, γεννήθηκε η **δημοκρατία** και συνειδητοποιούν ότι τότε η δημοκρατία ήταν **άμεση**, γιατί οι ίδιοι οι πολίτες στην **«εκκλησία του δήμου»** ψήφιζαν τους νόμους και έπαιρναν αποφάσεις για τις κρατικές υποθέσεις (κήρυξη πολέμου, σύναψη ειρήνης κ.ά.), ενώ στη συνέχεια με την εξέλιξη των κοινωνιών και την αύξηση του πληθυσμού, η δημοκρατία μετατράπηκε σε έμμεση.

Στη συνέχεια δίνονται περισσότερες πληροφορίες για την έννοια της δημοκρατίας και τη λειτουργία του **δημοκρατικού πολιτεύματος στη σύγχρονη Ελλάδα**. Επισημαίνονται οι βασικές αρχές της δημοκρατίας, η **ισότητα των πολιτών απέναντι στο νόμο, η αρχή της πλειοψηφίας, η κατοχύρωση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων**, όπως για παράδειγμα, η ελευθερία, η ισότητα, η ελευθερία του τύπου κ.ά. Στη συνέχεια εντοπίζονται τα χαρακτηριστικά του πολιτεύματος της Ελλάδας, που είναι η **Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία**. Στο σημείο αυτό γίνεται αναφορά και στην εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη Βουλή και επισημαίνεται η διαφορά της **Προεδρευόμενης** από την **Προεδρική Δημοκρατία**, στην οποία ο Πρόεδρος εκλέγεται απευθείας από το λαό. Παράλληλα επισημαίνονται διαφορές και από άλλες μορφές δημοκρατίας, όπως η Βασιλευομένη.

Με το θέμα που δίνεται προς συζήτηση οι μαθητές έχουν μετά τη δυνατότητα, να προβληματιστούν για το **ρόλο του Πρωθυπουργού και του Προέδρου της Δημοκρατίας** στο πολιτεύμα μας. Διαπιστώνουν ότι το πολιτικό σύστημα στην Ελλάδα είναι **Πρωθυπουργοκεντρικό**, καθώς ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να παρέμβει σε θέματα εθνικής σημασίας, όμως η τελική απόφαση ανήκει στον Πρωθυπουργό και την Κυβέρνηση.

Με το σχεδιάγραμμα που ακολουθεί, δίνεται σχηματικά η **δομή του πολιτεύματος** σε μια απλή μορφή, για να είναι κατανοητή από τους μαθητές. Με τη συζήτηση που ολοκληρώνει τη διδακτική ενότητα, οι μαθητές διαπιστώνουν τις σχέσεις **αλληλεπίδρασης ατόμου – συνόλου** σε μια δημοκρατία διευρύνοντας έτσι και τις αντίστοιχες διαθεματικές έννοιες. Μέσα από το διάλογο και με την κατάλληλη διακριτική υποστηρικτική παρέμβαση του εκπαιδευτικού, αναζητούν τους λόγους για τους οποίους υπερέχει η **δημοκρατία**, έχοντας πάντα κατά νου το γεγονός ότι στο δημοκρατικό πολίτευμα η εξουσία στηρίζεται στη **λαϊκή βούληση**.

Δραστηριότητες

Οι δραστηριότητες που ολοκληρώνουν το κεφάλαιο έχουν στόχο να βοηθήσουν τους μαθητές να εμπεδώσουν τις γνώσεις που απέκτησαν με σύντομο και ευχάριστο τρόπο.

1. Αξιολογική δραστηριότητα που συντελεί στην κατανόηση των βασικών εννοιών της διδακτικής ενότητας. Οι σωστές απαντήσεις είναι: **1. Α, 2. Σ, 3. Σ, 4. Σ, 5. Α**

2. Δραστηριότητα που εισάγει τους μαθητές στη διαδικασία της έρευνας σχετικά με θέματα που αφορούν το **δημοκρατικό πολίτευμα**, καθώς τους προτρέπει να αναζητήσουν πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων.
3. Οι μαθητές προετοιμάζουν επίσκεψη στη Βουλή των Ελλήνων. Χωρίζονται σε ομάδες και καταγράφουν τις ερωτήσεις που θα ήθελαν να υποβάλουν στους βουλευτές. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα συντελεί στην οργάνωση της σκέψης των μαθητών τους και στην εκμάθηση και οικειοποίηση κοινωνικών ρόλων.

Επιπλέον δραστηριότητα

Οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν επιπλέον υλικό για τον τρόπο λειτουργίας της εκκλησίας του δήμου στην αρχαία Αθήνα.

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός με διερευνητικές ερωτήσεις διαπιστώνει το βαθμό κατανόησης της έννοιας της δημοκρατίας. Με βάση το κείμενο και παραπομπή στην Ιστορία εκτιμά πόσο οι μαθητές κατανόησαν τους βασικούς δημοκρατικούς θεσμούς της χώρας, την άμεση και την έμμεση δημοκρατία.

Κεφάλαιο 4ο: Οι λειτουργίες της κρατικής εξουσίας

(Το κεφάλαιο αυτό θα διδαχθεί σε δύο διδακτικές ώρες)

Στόχοι του μαθήματος

Μέσα από τη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας οι μαθητές θα μπορέσουν:

- Να μάθουν ποιοί είναι οι φορείς της **κρατικής εξουσίας** και το ρόλο του κάθε φορέα.
- Να γνωρίσουν τις τρεις λειτουργίες της κρατικής εξουσίας: τη **νομοθετική**, την **εκτελεστική** και τη **δικαστική**.
- Να γνωρίσουν το ρόλο της κάθε εξουσίας με σκοπό τη διασφάλιση του πολιτεύματος.
- Να μάθουν τον τρόπο άσκησης των **τριών μορφών εξουσίας** στην ελληνική δημοκρατία.
- Να αναπτύξουν το δίπολο διαθεματικών εννοιών **άτομο – σύνολο**.
- Να αναπτύξουν τη διαθεματική έννοια της **αλληλεπίδρασης** μεταξύ των εξουσιών.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή την εικόνα που υπάρχει στην αρχή του κεφαλαίου, το διάλογο των ηρώων και το κείμενο που ακολουθεί, οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι σε μια δημοκρατική κοινωνία, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των πολιτών (μελών της κοινωνίας) προστατεύονται από τις τρεις βασικές λειτουργίες της **κρατικής εξουσίας**, τη **νομοθετική**, την **εκτελεστική** και τη **δικαστική**.

Επεκτείνοντας τη συζήτηση, αναφερόμαστε και στις σχέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ των τριών εξουσιών. Μέσα από τα κείμενα και τους διαλόγους των ηρώων τα παιδιά λαμβάνουν τις απαραίτητες πληροφορίες για τις **τρεις λειτουργίες** της κρατικής εξουσίας και τους φορείς τους.

Με τη δραστηριότητα της αντιστοίχισης επιδιώκουμε να γνωρίσουν οι μαθητές το ρόλο των υπουργείων και τις αμοδιότητές τους σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα. Για να διευκολυνθεί ο εκπαιδευτικός, παραθέτουμε τα **Υπουργεία** που υπάρχουν στο σημερινό ελληνικό κράτος με τις ηλεκτρονικές τους διευθύνσεις:

Υπουργείο Ανάπτυξης	Ιστοσελίδα: http://www.ypan.gr/
Υπουργείο Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας	Ιστοσελίδα: http://www.ypakp.gr/
Υπουργείο Δικαιοσύνης	Ιστοσελίδα: http://www.ministryofjustice.gr/
Υπουργείο Εθνικής Άμυνας	Ιστοσελίδα: http://www.mod.gr/
Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων	Ιστοσελίδα: http://www.ypepth.gr/
Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας & Νησιωτικής Πολιτικής	Ιστοσελίδα: http://www.yen.gr/
Υπουργείο Εξωτερικών	Ιστοσελίδα: http://www.mfa.gr/
Υπουργός Επικρατείας & Κυβερνητικός Εκπρόσωπος	E-mail: state@government.gr
Υπουργείο Εσωτερικών	Ιστοσελίδα: http://www.ypes.gr/
Υπουργείο Μακεδονίας, Θράκης	Ιστοσελίδα: http://www.mathra.gr/
Υπουργείο Μεταφορών & Επικοινωνιών	Ιστοσελίδα: http://www.yme.gov.gr/
Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών	Ιστοσελίδα: http://www.ypeho.gr/
Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων	Ιστοσελίδα: http://www.minenv.gr/
Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης	Ιστοσελίδα: http://www.mohaw.gr/
Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης	Ιστοσελίδα: http://www.mintour.gr/
Υπουργείο Πολιτισμού	Ιστοσελίδα: http://www.culture.gr/

Η **βιωματική άσκηση** που ακολουθεί, δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να κατανοήσουν τον τρόπο που λαμβάνονται οι αποφάσεις από κρατικούς φορείς.

Σε ό,τι αφορά τη **δικαστική λειτουργία** του κράτους, θα πρέπει να γίνει σαφές ότι τα **δικαστήρια**, ανάλογα με το είδος των αδικημάτων που εξετάζουν, διακρίνονται στα **Πολιτικά** ή **Αστικά** και στα **Ποινικά** δικαστήρια.

Τα **Πολιτικά** ή **Αστικά** δικαστήρια δικάζουν τις πολιτικές ή αστικές υποθέσεις των πολιτών, όπως για παράδειγμα μικροδιαφορές των πολιτών, πρόκληση ζημίας σε ξένη περιουσία, τροχαίες παραβάσεις κ.ά. Τα **Ποινικά** δικαστήρια δικάζουν τις διαφορές των πολιτών που υπάγονται σε ποινικούς νόμους, όπως φόνος, εξύβριση, κλοπή κ.ά.

Δραστηριότητες

Με τις συγκεκριμένες δραστηριότητες οι μαθητές γνωρίζουν **βιωματικά την απόδοση δικαίου** σε γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στο σχολείο. Αποδίδουν δικαιοσύνη και λύνουν δημοκρατικά τα καθημερινά τους προβλήματα, διαισθανόμενοι τις δικές τους ευθύνες ως μέλη της σχολικής κοινότητας.

1. Στην **πρώτη** δραστηριότητα οι μαθητές καλούνται να συζητήσουν την απόδοση δικαιοσύνης μέσα στη μικρή κοινωνία του σχολείου, για να μπορέσουν στη συνέχεια να επεκτείνουν τη συζήτηση και στη δικαιοσύνη μέσα στο Κράτος.
2. Στη **δεύτερη** δραστηριότητα για το κεφάλαιο αυτό τα παιδιά καλούνται να συζητήσουν τα προβλήματα του σχολείου και να καταθέσουν προτάσεις για τη λύση τους. Έτσι **βιωματικά** ασκούνται στην αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων, στην υποβολή προτάσεων για τη λύση τους και τη βελτίωση της κατάστασης.

Επιπλέον δραστηριότητα

Παρατίθενται άρθρα του Συντάγματος που καταδεικνύουν ότι η **δικαστική εξουσία** είναι **ανεξάρτητη** από τις άλλες και **ασκείται από τα δικαστήρια**.

Άρθρο 87

1. Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία.
2. Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους Νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος
3. Η επιθεώρηση των τακτικών δικαστών ενεργείται από δικαστές ανώτερου βαθμού καθώς και από τον Εισαγγελέα και τους Αντιεισαγγελείς του Αρείου Πάγου, των δε εισαγγελέων από αρεοπαγίτες και εισαγγελείς ανώτερου βαθμού, σύμφωνα με τους ορισμούς του νόμου.

Άρθρο 88

1. Οι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται με προεδρικό διάταγμα, σύμφωνα με νόμο που ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία επιλογής τους και είναι ισόβιοι.

Αξιολόγηση

Ο εκπαιδευτικός με διερευνητικές ερωτήσεις και συζήτηση διαπιστώνει το βαθμό στον οποίο οι μαθητές κατανόησαν την **αξία των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας**. Με τις βιωματικές και συνεργατικές δραστηριότητες επιτυγχάνεται η δημιουργική συμμετοχή των παιδιών σε θέματα που αφορούν όλους τους πολίτες ενός κράτους.

Κεφάλαιο 5ο: Το Ελληνικό Σύνταγμα

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να γνωρίσουν ότι ο **ανώτερος νόμος του κράτους** είναι το **Σύνταγμα**.
- Να κατανοήσουν ότι το Σύνταγμα εκτός από το **πολίτευμα** κατοχυρώνει και τα **δικαιώματα των πολιτών**.
- Να ασκηθούν, ώστε να είναι ικανοί να διαχωρίζουν τα **ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα** από τα **πολιτικά**.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι ο **σεβασμός των δικαιωμάτων** των άλλων είναι υποχρέωση του κάθε πολίτη και ότι η συνταγματική κατοχύρωση κάποιων δικαιωμάτων δεν αρκεί αν οι πολίτες δεν δείχνουν έμπρακτα το σεβασμό τους στην προσωπικότητα και τα δικαιώματα των συνανθρώπων τους.
- Να αξιοποιήσουν τις διαθεματικές έννοιες **άτομο – σύνολο και σύστημα**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τις εικόνες και την ερώτηση της Ειρήνης για τον ανώτερο νόμο του κράτους, το **Σύνταγμα** και με τη βοήθεια της Ιστορίας σε συνδυασμό με τις εικόνες στο βιβλίο του μαθητή συζητάμε για το Σύνταγμα. Συγχρόνως παραθέτουμε και το απόσπασμα από το Μακρυγιάννη προκειμένου να τονιστεί η ανάγκη δημιουργίας του **Συντάγματος** για:

- Καλύτερη διαχείριση των οικονομικών
- Πολιτική οργάνωση του κράτους (δημοκρατική κυβέρνηση)

- Τιμωρία στους εχθρούς της δημοκρατίας και σε αυτούς που εκμεταλλεύονταν την αναταραχή που επικρατούσε
- Καλύτερη προάσπιση των συμφερόντων της χώρας

Μετά την **ιστορική αναδρομή** και την αναφορά στους αγώνες του λαού για την απόκτηση του Συντάγματος, ακολουθεί συζήτηση για τα περιεχόμενα του ελληνικού Συντάγματος.

Το ελληνικό Σύνταγμα αποτελείται από **120 άρθρα** διανεμημένα σε **τέσσερα μέρη**.

Οι διατάξεις του Α΄ Μέρους καθορίζουν το πολίτευμα της Ελλάδας και θεμελιώνουν τη λαϊκή κυριαρχία.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - Βασικές διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Α΄ - Μορφή του πολιτεύματος

Άρθρο 1 - Μορφή του πολιτεύματος

1. Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.
2. Θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία.
3. Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα.

Στο **Β΄ Μέρος** γίνεται αναφορά στα **δικαιώματα** των πολιτών του κράτους. Για να βοηθήσουμε τους μαθητές να κατανοήσουν τα δικαιώματα, αποσαφηνίζουμε την έννοια των **ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων** και τα διαχωρίζουμε από τα **πολιτικά**, που αφορούν τους πολίτες ενός κράτους. Δηλαδή, αυτούς που έχουν την **υψηλότητα** είτε από τη γέννησή τους είτε έχουν πολιτογραφηθεί στο ελληνικό κράτος αργότερα. Τα **δικαιώματα** αυτά **κατοχυρώνονται** από το Σύνταγμα, όπως αποδεικνύεται και από τα άρθρα που υπάρχουν στο **CD-ROM (λογισμικό) της τάξης**.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα

Άρθρο 4 - Ισότητα των Ελλήνων

1. Οί Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2. Οί Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.
3. Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος. Επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος.
4. Μόνο Έλληνες πολίτες είναι δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες, εκτός από τις εξαιρέσεις που εισάγονται με ειδικούς νόμους.
5. Οί Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους.
6. Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων.
7. Τίπολι ευγένειας ή διάκρισης ούτε απονέμονται ούτε αναγνωρίζονται σε Έλληνες πολίτες.

Τα **ατομικά δικαιώματα** θεσπίστηκαν την περίοδο της εμφάνισης της **αστικής τάξης** κατά τη **Γαλλική επανάσταση** με σκοπό τον περιορισμό των αυθαιρεσιών της μοναρχικής εξουσίας. Μια δημοκρατική κοινωνία οφείλει να σέβεται και να προστατεύει τα **βασικά ατομικά δικαιώματα**. Οφείλει με άλλα λόγια να διασφαλίσει:

- Το δικαίωμα στην προστασία της ζωής και της ασφάλειας του κάθε ατόμου.
- Το δικαίωμα στην ελευθερία, που περιλαμβάνει:
  - α) ελεύθερη συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή

- β) ελεύθερη επιλογή επαγγέλματος
- γ) ελευθερία γνώμης, έκφρασης, ενημέρωσης
- δ) ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης
- Το δικαίωμα στην ισότητα, που σημαίνει προστασία από κάθε είδους διάκριση.
- Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή.
- Το δικαίωμα στην προσωπική ασφάλεια και τη νομική προστασία.
- Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία.
- Το δικαίωμα στην ανεμπόδιστη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.
- Το δικαίωμα στο σεβασμό της αξιοπρέπειάς του.

Στο Γ΄ Μέρος καθορίζεται η οργάνωση και οι λειτουργίες της Πολιτείας

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - Οργάνωση και λειτουργίες της Πολιτείας

ΤΜΗΜΑ Α΄ - Σύσταση της Πολιτείας

'Άρθρο 26 – Άσκηση των τριών λειτουργιών

1. Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.
2. Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.
3. Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια. Οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού.

Τέλος, το Δ΄ Μέρος εκτός των άλλων, περιλαμβάνει και υποχρεώσεις των Ελλήνων πολιτών.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ - Ειδικές τελικές και μεταβατικές διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Δ΄ - Ακροτελεύτια διάταξη

'Άρθρο 120 - Ακροτελεύτια διάταξη

1. Το Σύνταγμα αυτό, που ψηφίστηκε από την Ε΄ Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων, υπογράφεται από τον Πρόεδρό της, δημοσιεύεται από τον προσωρινό Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, με διάταγμα που προσυπογράφεται από το Υπουργικό Συμβούλιο και αρχίζει να ισχύει από τις ένδεκα Ιουνίου 1975.
2. Ο σεβασμός στο Σύνταγμα και τους νόμους που συμφωνούν με αυτό και η αφοσίωση στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία αποτελούν θεμελιώδη υποχρέωση όλων των Ελλήνων.
3. Ο σφετερισμός, με οποιονδήποτε τρόπο, της λαϊκής κυριαρχίας και των εξουσιών που απορρέουν από αυτή διώκεται μόλις αποκατασταθεί η νόμιμη εξουσία, οπότε αρχίζει και η παραγραφή του εγκλήματος.
4. Η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται στον πατριωτισμό των Ελλήνων, που δικαιούνται και υποχρεούνται να αντιστέκονται με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με τη βία.»

Αθήνα, 18 Απριλίου 2001

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΡ. ΚΑΚΛΙΑΜΑΝΗΣ

Για περισσότερα στοιχεία, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ανατρέξει στην ιστοσελίδα της Βουλής: <http://www.parliament.gr/politeuma/default.asp>, όπου μπορεί να βρει και το **πλήρες κείμενο του Συντάγματος**.

Επίσης, κρίνεται σκόπιμο να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι το Σύνταγμα δεν εκφράζει μόνο τη θέληση του λαού, **αλλά την κατοχυρώνει**, καθώς:

- Δεν μπορεί κανείς να το παραβιάσει, ούτε και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.
- Οι πράξεις της Κυβέρνησης δεν πρέπει να παραβαίνουν το Σύνταγμα και τους νόμους (**Κράτος Δικαίου**).

- Οι νόμοι που ψηφίζονται από τη Βουλή πρέπει να είναι σύμφωνοι με το Σύνταγμα, διαφορετικά θεωρούνται **αντισυνταγματικοί**.

Δραστηριότητα

Με αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να σχολιάσουν το περιεχόμενο **βασικών άρθρων του Συντάγματος**. Θα ήταν σκόπιμη μια εκτενέστερη αναφορά στην τελευταία παράγραφο και έμφαση στο γεγονός ότι οι πολίτες έχουν δικαίωμα, αλλά και υποχρέωση να υπερασπίζονται σε κάθε περίπτωση το **Δημοκρατικό Πολίτευμα** με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας της ενότητας.

Επιπλέον δραστηριότητες

1. Στο πλαίσιο της διαθεματικότητας διαβάζουμε προσεκτικά τα παρακάτω άρθρα του Συντάγματος και προσπαθούμε να βρούμε ποιο δικαίωμα κατοχυρώνει το καθένα:

Άρθρο 4

1. Οί Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2. Οί Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις
7. Τίπολι ευγενείας ή διάκρισης ούτε απνόμενοι ούτε αναγνωρίζονται σε Έλληνες πολίτες

2. Οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν στο **CD-ROM (λογισμικό) του βιβλίου** τους άρθρα του Συντάγματος, που προστατεύουν τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί ως **σχέδιο εργασίας**.

Αξιολόγηση

Με το διάλογο, τις διερευνητικές ερωτήσεις και τις δραστηριότητες ο εκπαιδευτικός ερευνά κατά πόσο οι μαθητές έχουν κατανοήσει τη σπουδαιότητα του Συντάγματος για τη διακυβέρνηση της χώρας. Επίσης κατά πόσο γνώρισαν τα περιεχόμενα του ελληνικού Συντάγματος, τα **ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών**. Τέλος, διαπιστώνει αν μαθητές ανέπτυξαν στάσεις και συμπεριφορές, που αποδεικνύουν το ενδιαφέρον για το συνάνθρωπο και αν συνειδητοποίησαν ότι είναι απαραίτητη η συμβολή όλων των μελών μιας κοινωνίας για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής. Αυτή εξάλλου είναι και η **έννοια του ενεργού και συνειδητοποιημένου πολίτη**.

Κεφάλαιο 1ο: Δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη

Πριν ασχοληθούμε με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του πολίτη κρίνεται σκόπιμο να επισημάνουμε το ρόλο του πολίτη στη δημιουργία της κοινωνίας και να τονίσουμε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από αυτή τη σχέση. Το σκίτσο που υπάρχει στο βιβλίο του μαθητή, οι διάλογοι των παιδιών και τα θέματα προς συζήτηση αποτελούν την αφορμή για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές την πραγματικότητα και να αναλύσουν το σκοπό και τη χρησιμότητα του κράτους. Οι μαθητές προβληματίζονται όχι μόνο για το μέλλον τους, αλλά και για τις αλλαγές που υπάρχουν στην κοινωνία που ζουν (**διαπολιτισμικότητα**).

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να διακρίνουν τις τρεις κατηγορίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (**ατομικά, κοινωνικά, πνευματικά και πολιτικά**).
- Να διαπιστώσουν ότι με αυτά τα **δικαιώματα** οι πολίτες μιας δημοκρατικής κοινωνίας έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν τις εξελίξεις.
- Να διακρίνουν τα πολιτικά από τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα.
- Να προβληματιστούν πάνω στο φαινόμενο του **ρατσισμού** και της **ξενοφοβίας** και να αναπτύξουν **κριτική στάση απέναντι στο διαφορετικό, αλλά με βάση πάντα την αποδοχή**, που θα τους αποτρέψει στο μέλλον από συμπεριφορές ρατσισμού και ξενοφοβίας.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Η ερώτηση της Ειρήνης είναι η αφορμή να ξεκινήσει η συζήτηση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κάθε πολίτη που ζει και εργάζεται σε ένα κράτος. Με βάση το κείμενο που ακολουθεί, γίνεται η διάκριση των **ατομικών, κοινωνικών, πολιτικών και πνευματικών δικαιωμάτων**.

Τα **πολιτικά δικαιώματα** εξασφαλίζουν την **ενεργό συμμετοχή** των πολιτών στο σχηματισμό της πολιτικής βούλησης και στην άσκηση της κρατικής εξουσίας, γι' αυτό και είναι **δικαιώματα συμμετοχής**. Αυτά είναι:

- Το δικαίωμα του *εκλέγειν και εκλέγεσθαι* (άρθρο 51, παρ. 3 και 5 Συντ. και άρθρο 55 Συντ.).
- Η ίδρυση πολιτικού κόμματος, η συμμετοχή σε πολιτικά κόμματα καθώς και η έκφραση πολιτικών απόψεων (άρθρο 29 Συντ.).
- Το δικαίωμα διορισμού σε δημόσια υπηρεσία (άρθρο 4 παρ. 4 Συντ.).
- Το δικαίωμα του πολίτη να παραστεί *ως ένορκος* στα δικαστήρια, συμβάλλοντας έτσι στην απονομή της δικαιοσύνης (άρθρο 97 Συντ.).
- Το δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία και σε συνάθροιση.
- Το δικαίωμα του *συνεταιρίζεσθαι*.

Τα **κοινωνικά δικαιώματα** αποτελούν αξιώσεις των πολιτών για παροχές, οι οποίες θα ενισχύσουν και θα διασφαλίσουν ορισμένα καθοριστικής σημασίας αγαθά για τη ζωή των πολιτών. Στο Σύνταγμά μας αναφέρονται:

- Στο δικαίωμα στην Παιδεία (άρθρο 16 παρ. 4 Συντ.).
- Στο δικαίωμα στην προστασία της οικογένειας, της μητρότητας, της παιδικής ηλικίας, του γήρατος, της νεότητας και της κατοικίας (άρθρο 21 Συντ.).

Τα **κοινωνικά δικαιώματα** έχουν θετικό περιεχόμενο και με αυτή την έννοια **το κράτος** ορίζεται από το Σύνταγμα ως η αρωγός δύναμη που με τα κατάλληλα νομοθετικά μέτρα προστατεύει **αγαθά**, όπως η οικογένεια κτλ. Η κατοχύρωση των δικαιωμάτων αυτών συνδέεται με τη δημιουργία του **κοινωνικού κράτους**.

Τα **κοινωνικά δικαιώματα** είναι αυτά που τελικά εκφράζουν τη διάθεση των μελών μιας κοινωνίας να συμπαρασταθεί σε κάποια μέλη της που αντιμετωπίζουν δυσκολίες για λόγους υγείας, οικονομικούς και άλλους. Με τα κοινωνικά δικαιώματα αναγνωρίζεται το γεγονός ότι όλοι οι άνθρωποι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα για μια αξιοπρεπή ζωή.

Σ' αυτό το σημείο ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να επισημάνει τη σημασία των **πολιτικών δικαιωμάτων**, που επιτρέπουν στους πολίτες μιας χώρας να συμμετέχουν ελεύθερα στη διακυβέρνηση είτε ως εκλογείς είτε ως ψηφοφόροι. Κρίνεται, επίσης, σκόπιμο να τονιστεί ότι πολίτες μιας χώρας είναι και τα μέλη των μειονοτήτων, των ομάδων δηλαδή εκείνων που διαφέρουν ως προς την καταγωγή, τη γλώσσα ή τη θρησκεία από το ευρύτερο σύνολο των συμπολιτών τους. Η παραβίαση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των συνανθρώπων μας που οδηγούν σε **εκδηλώσεις ρατσισμού και ξενοφοβίας** εκφράζει μια καθημερινή πραγματικότητα, την οποία θα ήταν σκόπιμο να γνωρίσουν οι μαθητές.

Αυτό γίνεται καλύτερα αντιληπτό και μέσα από το διάλογο των δυο ηρώων, όπου και φαίνεται καθαρά ότι η ελληνική κοινωνία δεν αποτελείται μόνο από γηγενείς Έλληνες, αλλά και από άτομα διαφόρων εθνοτήτων.

Δραστηριότητα

Η δραστηριότητα που ολοκληρώνει τη διδακτική ενότητα έχει στόχο να **ευαισθητοποιήσει με βιωματικό τρόπο** τους μαθητές απέναντι σε θέματα **ρατσισμού και ξενοφοβίας**. Μελετώντας το σκίτσο, οι μαθητές προβληματίζονται σχετικά με το **ρατσισμό και την ξενοφοβία** και συζητούν.

Οι μαθητές ολοκληρώνουν την ιστορία αναζητώντας εναλλακτικές μορφές συμπεριφοράς, για να αποφευχθούν **ρατσιστικά φαινόμενα**. Τα παιδιά αναλαμβάνοντας ρόλους συνειδητοποιούν τι σημαίνει **ρατσιστική συμπεριφορά** και σε ένα δεύτερο επίπεδο πώς μπορούν να την αποφύγουν.

Επιπλέον δραστηριότητα

Ο δάσκαλος διαβάξει στους μαθητές την ακόλουθη **υποτιθέμενη διήγηση ενός αγοριού από την Αλβανία** και συζητά μαζί τους τις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Γενικά μπορώ να πω ότι δεν έχω παράπονο από τους Έλληνες φίλους μου στο σχολείο και αλλού. Υπάρχουν όμως κάποιοι που, δεν ξέρω, με αντιμετωπίζουν κάπως διαφορετικά. Λες και για όλα φταίει το γεγονός ότι είμαι από την Αλβανία. Για παράδειγμα, υπάρχουν παιδιά στην τάξη που αν εγώ πούμε κάσουν κάτι, ο πρώτος που θα κατηγορήσουν ότι έκλεψε θα είμαι εγώ. Ή στα παιχνίδια, μόλις διαφωνήσουμε κάπου, αμέσως θα ακούσω: «Άντε φύγε ρε Αλβανέ!»! Ακόμα υπάρχουν παιδιά που δε δέλουν να καθίσουν μαζί μου, λέγοντας ότι οι γονείς τους δεν τους αφήνουν να κάνουν παρέα με Αλβανούς. Νομίζω ότι χωρίς να είναι πολύ σοβαρά τα περιστατικά δείχνουν ότι κάποιοι άνθρωποι αντιμετωπίζουν τον άλλο σαν «διαφορετικό» κι όχι σαν άνθρωπο ίσο με αυτούς με τις ίδιες ανάγκες και τα ίδια δικαιώματα. Δεν ξέρω τι φοβούνται, πάντως εμένα δε μου αρέσει να αισθάνομαι σαν ξένος τη στιγμή που αγαπάω όλα τα παιδιά και τα νιώθω φίλους μου.

- ✓ Ποια παράπονα αναφέρει ο Μάριος και πώς θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί καθεμιά από αυτές τις περιπτώσεις;
- ✓ Πού νομίζετε ότι οφείλεται το φαινόμενο του ρατσισμού και της ξενοφοβίας;
- ✓ Τι θα μπορούσατε να προτείνετε, ώστε να περιοριστούν τα κρούσματα ρατσιστικής συμπεριφοράς στην κοινωνία μας;

Αξιολόγηση

Η επίτευξη των στόχων και η ευαισθητοποίηση των μαθητών πάνω στα θέματα που πραγματεύεται το κεφάλαιο μπορεί να διαπιστωθεί κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας από τη συμμετοχή τους στις συζητήσεις, από τις απόψεις που εκφράζουν, καθώς και από την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων.

Κεφάλαιο 2ο: Πνευματικά δικαιώματα

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να διαπιστώσουν την αξία των **πνευματικών δικαιωμάτων** και της **πνευματικής ιδιοκτησίας**.
- Να κατανοήσουν ότι η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι από τα σημαντικότερα **ατομικά δικαιώματα του πολίτη** ενός κράτους.
- Να διακρίνουν τρόπους με τους οποίους το κράτος μεριμνά για την **προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων** και της πνευματικής ιδιοκτησίας του κάθε πολίτη.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τον **διάλογο των δυο ηρώων**, τη συζήτηση και το κείμενο που ακολουθεί, γίνεται αναφορά σε ένα από τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών ενός κράτους, την πνευματική ιδιοκτησία.

Επιπλέον δραστηριότητα

Ζητείται από τους μαθητές να αντιληφθούν και να κατανοήσουν ότι η αγορά ενός βιβλίου δεν συνεπάγεται και πνευματική ιδιοκτησία. Η **αντιγραφή του βιβλίου**, χωρίς την υπογραφή του συγγραφέα, αποτελεί **παραβίαση των πνευματικών του δικαιωμάτων**.

Αξιολόγηση

Πα την αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων και της ευαισθητοποίησης των μαθητών πάνω στο θέμα της **προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας**, ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί το διάλογο των δυο ηρώων καθώς και τις σχετικές ερωτήσεις. Όλα αυτά πραγματοποιούνται με τη μορφή του **κόμικ**, για να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των μαθητών. Η ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων βοηθάει τους μαθητές να κατανοήσουν το ατομικό δικαίωμα του κάθε πολίτη ενός κράτους για την προστασία της πνευματικής του περιουσίας.

Κεφάλαιο 3ο: Πολιτική άμυνα και Πολιτική προστασία

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να διαπιστώσουν τη σημασία της **πολιτικής άμυνας** για τους κατοίκους ενός κράτους.
- Να κατανοήσουν τη διαφορά ανάμεσα στην **Πολιτική άμυνα** και στην **Πολιτική προστασία**.
- Να αναπτύξουν και να κατανοήσουν τη χρησιμότητα του **θεσμού του εθελοντισμού**.

Διεξαγωγή του μαθήματος

Με αφορμή τις εικόνες, που αναφέρονται σε **φυσικές και μη καταστροφές** (σεισμό, πλημμύρα, πόλεμο, πυρκαγιά) ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να βοηθήσει τους μαθητές να καταλάβουν τη σημασία που έχει για ένα κράτος η **Πολιτική Άμυνα** και η **Πολιτική προστασία**.

Μέσα από το σχετικό κείμενο εξηγείται ο τρόπος εφαρμογής της πολιτικής άμυνας και της πολιτικής προστασίας. Συγχρόνως παρατίθενται και τα μέτρα που λαμβάνουν οι **υπηρεσίες** της πολιτικής άμυνας και της πολιτικής προστασίας.

Με συζήτηση ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να βοηθήσει τους μαθητές να αντιληφθούν και τη σημασία του **εθελοντισμού**, ιδιαίτερα στην εποχή μας.

Τέλος, παρατίθενται και τηλεφωνα των αρμόδιων υπηρεσιών για το συγκεκριμένο θέμα.

Δραστηριότητα

Με τη δραστηριότητα που ολοκληρώνει το συγκεκριμένο κεφάλαιο θα ζητηθεί από τους μαθητές να σχεδιάσουν ένα τρόπο αντιμετώπισης μιας φυσικής καταστροφής.

Αξιολόγηση

Η επίτευξη των στόχων και η ευαισθητοποίηση των μαθητών στα θέματα, που πραγματεύεται το κεφάλαιο αυτό, μπορεί να ελεγχθεί κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας με τη συμμετοχή τους στις συζητήσεις και τις απόψεις που εκφράζουν.

Κεφάλαιο 4ο: Η ενημέρωση του πολίτη

Στόχοι του μαθήματος

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου κεφαλαίου έχει στόχο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς:

- Να εξασκηθούν στη χρήση του διαδικτύου για την αναζήτηση πληροφοριών αντιλαμβανόμενοι παράλληλα και τους **κινδύνους** που ελλοχεύουν στο μέσο αυτό.
- Να αναπτύξουν περισσότερο τις διαθεματικές έννοιες: **επικοινωνία, αλληλεπίδραση, ομοιότητα – διαφορά**.
- Να κατανοήσουν τη σημασία των **Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης** (για τη δημοκρατία και να εκτιμήσουν το ρόλο τους στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης).

Διεξαγωγή του μαθήματος

Η συζήτηση ξεκινά με αφορμή τον διάλογο των ηρώων, η συζήτηση οδηγείται στην **πολυφωνία** που χαρακτηρίζει μια δημοκρατία και στην πληθώρα των **μέσων**, με τα οποία μπορεί ο πολίτης να ενημερώνεται.

Στο κείμενο της ενότητας επισημαίνεται ο **ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης** σε μια δημοκρατική κοινωνία, καθώς και η διαμόρφωση της κοινής γνώμης, της άποψης δηλαδή της πλειοψηφίας των πολιτών πάνω σε ένα θέμα ή ένα γεγονός. Πρέπει όμως να τονιστεί ότι και οι πολίτες επηρεάζουν τη λειτουργία των **Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης** με τις επιλογές που κάνουν για την πληροφόρηση και την ψυχαγωγία τους. Η ελεύθερη λειτουργία των **Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης** αποτελεί **στοιχείο της δημοκρατίας**.

Κρίνεται σκόπιμο να προκληθεί συζήτηση σχετικά με τη λεγόμενη **δημοσιογραφική δεοντολογία** σε συνδυασμό με την ελευθερία του τύπου. Είναι απαραίτητο να τονιστεί η **ελευθερία του τύπου** ως χαρακτηριστικό της δημοκρατίας, παράλληλα όμως πρέπει να αναφερθεί ότι οι δημοσιογράφοι δεν μπορούν να παρουσιάζουν τις ειδήσεις με όποιο τρόπο επιθυμούν. Αυτό το σκοπό επιτελεί το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο, το οποίο ελέγχει τις περιπτώσεις, όπως παραβίασης της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός συζητά με τους μαθητές την προσφορά των ΜΜΕ στην κοινωνία. Τα παιδιά αναφέρουν ορισμένες εκπομπές που τους ψυχαγωγούν, για παράδειγμα παιδικές εκπομπές, παιχνίδια γνώσεων, εκπομπές που τους ενημερώνουν για διάφορα θέματα (ειδήσεις, έκτακτα δελτία κ.ά.) ή εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους σε διάφορα ζητήματα (προγράμματα εκπαιδευτικής τηλεόρασης).

Δραστηριότητα

Με τη δραστηριότητα που ολοκληρώνει το κεφάλαιο αυτό και που θα πραγματοποιηθεί **ως συζήτηση** στην τάξη, επιδιώκεται να εντοπίσουν οι μαθητές τις διαφορές στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουν το ίδιο **θέμα διαφορετικά μέσα ενημέρωσης** και να προβληματιστούν πάνω στη **διαμόρφωση της κοινής γνώμης**. Έτσι, μέσα από τη συζήτηση αναπτύσσουν **κριτική στάση** απέναντι στα δημοσιεύματα και διαπιστώνουν ότι σφαιρική ενημέρωση σημαίνει ενημέρωση από πολλές διαφορετικές πηγές και διασταύρωση των πληροφοριών με στόχο τη **διαμόρφωση της προσωπικής άποψης του πολίτη για το κάθε θέμα**.

Επιπλέον δραστηριότητες

1. Οι μαθητές επιλέγουν ένα θέμα της επικαιρότητας και αναζητούν στοιχεία για αυτό στο διαδίκτυο. Συζητούν τον τρόπο με τον οποίο βρήκαν τα στοιχεία (π.χ. απευθείας από ιστοσελίδες εφημερίδων και περιοδικών, μέσω μηχανών αναζήτησης κτλ.), αλλά και τις διαφορές στον τρόπο παρουσίασης.
2. Οι μαθητές καλούνται να παρουσιάσουν σύντομα τα προγράμματα της τηλεόρασης που επιλέγουν να παρακολουθήσουν και να αιτιολογήσουν τις επιλογές τους.

Αξιολόγηση

Για την αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων και της ευαισθητοποίησης των μαθητών πάνω στα θέματα της ενημέρωσης, ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τη συζήτηση και τις διερευνητικές ερωτήσεις, προκειμένου να διαπιστώσει αν οι μαθητές κατέκτησαν τις σχετικές έννοιες. Αξιολογεί **τη στάση των παιδιών απέναντι στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης** και ανιχνεύει το βαθμό στον οποίο τείνουν να αναπτύξουν την ικανότητα να διαμορφώνουν την άποψή τους χωρίς χειραγώγηση.